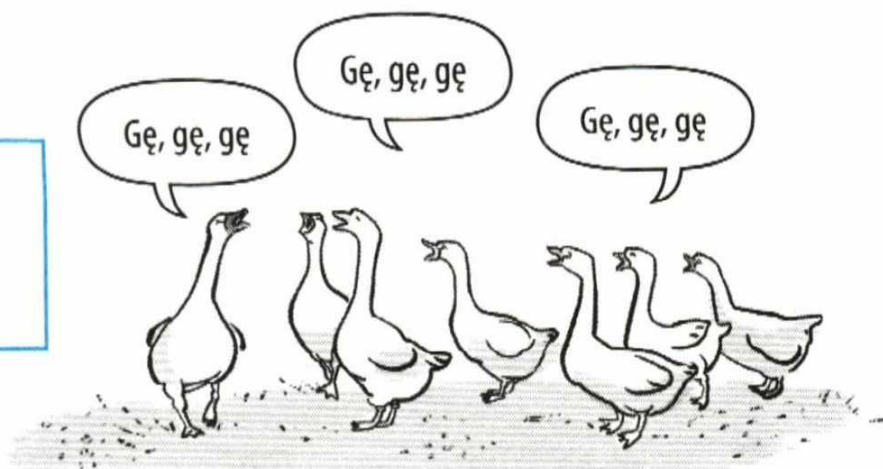

A Proszę wysłuchać nagrania i powtórzyć za lektorem poniższe słowa.

- *dąsy, płąsy, wąsy*
- *często, gęsto, mięso*
- *dąsają, kąsają, płąsają*

B Proszę przeczytać na głos poniższe rymowanki, zwracając szczególną uwagę na wymowę głosek *ą* / *ę*, a następnie wysłuchać nagrania i porównać swoją wymowę z wymową lektora.

1 -ąsy, -ąsy

Szybkie płąsy
powodują pąsy.

2 -ąska, -ąska

Pan Gąska
jest ze Śląska.

3 -ęsy, -ęsy

To są rzęsy
pani Wałęsy.

4 -ęsto, -ęsto

Tomek często
tłumaczy się gęsto.

5 -ąż, -ąż

Mój eksmaż
nazywa się Jan Wąż.

6 -ąz, -ąz

Ten stary wiąz
jest mocny jak brąz.

! Warto wiedzieć, że... W czasie wymowy głosek *ą* (nosowe o) / *ę* (nosowe e) powietrze przechodzi przez jamę nosową, a powstały dźwięk nabiera specyficznego „nosowego” brzmienia (porównaj wymowę z głoskami ‘on’ / ‘in’ we francuskich słowach ‘bon’, ‘vin’).

W języku polskim głoski *ą* / *ę* należy wymawiać z pełną nosowością przed spółgłoskami: *f, w, s, z, sz, ź/rz, ch*, np. *wąwóz, wąsy, język, wacha*. Sąsiedztwo innych spółgłosek powoduje, że głoski *ą* / *ę* mogą być wymawiane w różny sposób. Zobacz też: rozdział 11.

Na końcu słowa głoska *ą* zachowuje nosowość, natomiast głoska *ę* wymawiana jest bez nosowości jak [e] lub ze słabym rezonansem nosowym jako dźwięk pośredni [e/ę], np. *Proszę kawę* [prosze kawe].

A Proszę wysłuchać nagrania i zdecydować, w jakich słowach głoska *q* jest wymawiana przez lektora jak [on], [oń], [om], [oŋ] lub [o].

- a wziąć, zamknąć [on]
 b piątek, wątek [oń]
 c skąpa, trąba [om]
 d wziął, zamknął [oŋ]
 e bąki, łąki [o]

B Proszę wysłuchać nagrania i zdecydować, w jakich słowach głoska *ę* jest wymawiana przez lektora jak [en], [eń], [em], [eŋ] lub [e].

- a pięć, będzie [en]
 b tęcza, kolęda [eń]
 c męka, ręka [em]
 d wzięli, zamknęli [eŋ]
 e dęby, zęby [e]

C Korzystając z podpowiedzi, proszę przeczytać na głos poniższe słowa.

- *q* → [on] piątek, wątek
- *q* → [oń] wziąć, zamknąć
- *q* → [om] skąpa, trąba
- *q* → [oŋ] bąki, łąki
- *q* → [o] wziął, zamknął
- *ę* → [en] tęcza, kolęda
- *ę* → [eń] pięć, będzie
- *ę* → [em] dęby, zęby
- *ę* → [eŋ] męka, ręka
- *ę* → [e] wzięli, zamknęli

Warto wiedzieć, że... Głoski *q* / *ę* mogą być wymawiane w środku słowa w różny sposób. Przed spółgłoskami: **f, w, s, z, ź/rz, sz, ch** samogłoski nosowe wymawia się z pełną nosowością, np. *wąsy, rzęsy* (zobacz też: rozdział 10), natomiast sąsiedztwo innych głosek pociąga za sobą następującą wymowę:

głoska	wymowa <i>q</i>	wymowa <i>ę</i>
c, d, t, cz, dz	[on] np. piątek [piontek]	[en] np. kolęda [kolenda]
ć/ci, dź/dzi	[oń] np. wziąć [wziońć]	[eń] np. pięć [pieńć]
b, p	[om] np. trąba [tromba]	[em] np. zęby [zemby]
g, k	[oŋ]* np. łąka [łoŋka]	[eŋ]* np. ręka [reŋka]
l, ł	[o] np. wziął [wzioł]	[e] np. wzięli [wzieli]

* [oŋ] / [eŋ] – w uproszczeniu jest to dźwięk pośredni [on/q] / [en/ę]

W jaki sposób należy wymawiać wyróżnione głoski q / ę w poniższych słowach? Proszę wysłuchać nagrania i zakreślić odpowiedni, uproszczony na potrzeby ćwiczenia, zapis fonetyczny.

1	bęc	[beńc]	<u>[benc]</u>	[bec]
2	widzą	[wizom]	[widzo]	[widzq]
3	kąpać	[kopać]	[kopać]	[końpać]
4	zginęła	[zginęła]	[zginenła]	[zginela]
5	minąć	[minqć]	[minońć]	[minoć]
6	bęben	[bemben]	[bęben]	[beńben]
7	rozłaka	[rozłomka]	[rozłoka]	[rozłonka]
8	mądry	[mqdry]	[mondry]	[mońdry]
9	piję	[pijem]	[pije]	[pijen]
10	tęsknić	[tęsknić]	[tesknić]	[teńknić]

WYMOWA Ą I Ę

Výslovnost nosových samohlásek *ę, ą*

- A.** *ę* vyslovujeme jako [e]
– na konci slova, např. *widzę tę ulicę*
– před *l, ł*, např. *wzięła, zdjęli*
ą vyslovujeme jako [ɔ]
– na konci slova, např. *idą tą ulicą*
– ale před *l, ł* vyslovujeme jako [o], např. *wziął, zdjął*
- B.** *ę* vyslovujeme jako [ɛ]
ą vyslovujeme jako [ɔ]
před *f, w, s, z, sz, ż, rz, ś, ź, ch*, např. *rzęsa, język, męźny, wiązać*
- C.** *ę* vyslovujeme jako [em]
ą vyslovujeme jako [om]
před *b, p*, např. *ząb, dęby, następny, rąbać*
- D.** *ę* vyslovujeme jako [en]^{*)}
ą vyslovujeme jako [on]^{*)}
před *k, g, t, d, c, dz, cz*, např. *ręka, pociąg, piętro, gorący*
kdeždo před měkkými *ć, dź*
ę vyslovujeme jako [eń]
ą vyslovujeme jako [oń]
např. *będzie, zacząć, pędzić, sędzia*
- Při cvičení výslovnosti *ę* a *ą* zjistíme, že obě tyto nosovky vyslovujeme přirozeně, to znamená tak, jak nám to dovolují naše mluvidla.

Ćwiczenie

Proszę przeczytać te słowa.

- a) mięso
- b) język
- c) męźczyzna
- d) męski
- e) część
- f) pięć
- g) mąż
- h) sąsiad
- i) brązowy
- j) z mamą
- k) z tatą
- l) z siostrą
- m) z ciocią